

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/Issue 7 (Nisan/April 2022), s. 120-149.
|| Geliş Tarihi-Received: 01.03.2022
|| Kabul Tarihi-Accepted: 31.03.2022
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1081094

Fâ'iz'in İstanbul Şehrengizi

The İstanbul Şehrengiz of Fâ'iz

Şebnem Şerife ÖRDEK*

Öz

Bir şehrin güzelleri ile doğal ve tarihî güzelliklerini anlatan şehrengizler, klasik Türk edebiyatının nazım türleri arasında bulunmaktadır. 16. yüzyılın başından itibaren gelişen bu tür kısa zamanda yaygınlaşmış ve pek çok eser kaleme alınmıştır. Yazıldıkları dönemin kültürel hayatına dâir önemli bilgiler içeren bu eserler, çoğunlukla mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Şehrengizlerin dili, diğer pek çok türe göre sade ve yalındır.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 3534 numarada kayıtlı bir mecmuanın 28b-32a varakları arasında bulunan, 17. yüzyılın sonu 18. yüzyılın başında yaşadığı düşünülen Fâ'iz mahlaslı bir şairin Farsça kaleme almış olduğu *İstanbul Şehrengizi*, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup 343 beyittir. Söz konusu eser, *Şehrengiz-i Der-Vasf-ı Belde-i Fâhire-i İstanbul* ifadesiyle başlayıp *Der-Na't-ı Seyyidü'l-Mürselîn*, *Münâcât*, *Der-Vasf-ı Eyüp*, *Der-Vasf-ı Galata*, *Der-Vasf-ı Tophane*, *Der-Vasf-ı Beşiktaş*, *Der-Vasf-ı Hisâr-ı Rumeli* başlıklarıyla devam etmektedir. Her ne kadar ayrı bir başlık açılmasa da şairin 90. beyitten itibaren Ayasofya anlatımına da yer verdiği görülmektedir.

Bu çalışmada *İstanbul Şehrengizi*'nin çeviri yazılı metnine yer verilerek şekil ve muhteva özellikleri üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, şehrengiz, Fâ'iz, İstanbul.

Abstract

Şehrengizs, telling the beauties and the natural and historical beauties of a city, are among the verse genres of classical Turkish literature. This genre, developed from the beginning of the 16th century, became widespread in a short time and a lot of works were written out. These works, which contain important information about the cultural life of the period in which they were written, were mostly written in masnavi verse. The language of the Şehrengiz is plain and simple compared to many other genres.

The İstanbul Şehrengiz, written by a Persian poet with the pseudonym "Fâ'iz," who is thought to have lived at the end of the 17th century and at the beginning of the 18th century, is present at folio 28b-32a of a journal, registered with number of T 3534 in İstanbul University collection of manuscripts Library, is written in masnavi verse and has 343 couplets. The literary work in question begins with the expression of *Şehrengiz-i Der-Vasf-ı Belde-i Fâhire-i İstanbul* and continues with the titles of *Der-Na't-ı Seyyidü'l-Mürselîn*, *Münâcât*, *Der-Vasf-ı Eyüp*, *Der-Vasf-ı Galata*, *Der-Vasf-ı Tophane*, *Der-Vasf-ı Beşiktaş*, *Der-Vasf-ı Hisâr-ı Rumeli*. Although a separate title is not opened, it is seen that the poet has included the Hagia Sophia narrative from the 90th couplet.

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Nevşehir/Türkiye, e-posta: serifeordek@nevsehir.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7909-3398>.

In this study, with the transcript of the Şehrengiz of İstanbul, some evaluations about features of type and content are carried out.

Keywords: Classical Turkish literature, şehrengiz genre, Fâ'iz, İstanbul.

Giriş

Şehrengizler, yüzyıllar boyunca şehrengiz, âlemâşûb, dehrâşûb vb. farklı isimlerle anılsalar da aynı özellikleri gösteren eserlerdir. Şehrengiz sözcüğü, “şehir” ve Farsça *engîhten* fiilinin birleşik sıfatlar kuran ortacı olan “engîz” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur (Steingass, 1892, s. 769). Bu sözcük “şehri karıştıran, tahrik eden, uyandıran, heyecanlandıran” anlamına gelmektedir. Klasik Türk edebiyatında yazılmış şehrengizler hakkında bilgi veren Agâh Sırrı Levend (1957), bu tür için “Bir şehrin güzellerini tasvir maksadıyla kaleme alınmış eserlerdir.” (s. 13) açıklamasını yaparken; Nuran Tezcan (2001), “Bir şehrin kendisine aşk duyulan güzel ve çoğu çarşı esnafından olan delikanlılarını tasvir eden, öven şiirlerden oluşan eserdir.” (s. 162) ifadesini kullanmaktadır. Şehrengizi; Metin Akkuş (1987) “Bir şehrin güzellerini, tabî ve sosyal özelliklerini tasvir maksadıyla yazılan nazım türüdür.” (s. 6) şeklinde açıklarken; Yaşar Aydemir (2007) ise “Klasik Türk edebiyatında daha çok yerelliğin göstergesi olan şehrengiz türü, şehrin doğal güzellikleri ile -çoğunluğu esnaf olmak üzere- meşhurlarını tanıtan ve iktisadî yapıyı yansıtan eserlerdir.” (s. 97) şeklinde ifade etmektedir.

Türk edebiyatında bu türün ilk örneklerine 16. yüzyılda rastlanır. Şu anki bilgilerimiz doğrultusunda Mesihî'nin *Edirne Şehrengizi* bu türün ilk örneğidir (Levend, 1957, s. 17). Türk edebiyatının yerli mahsulleri arasında yer alan şehrengizler, toplum hayatını ve kendi çağının özelliklerini bir divandan daha canlı, daha renkli aksettirmesi bakımından önemlidir (Levend, 1957, s. 14). Bu eserlerde hayalî sevgilinin yerini şairin kendi çevresinden tanıdığı kişilerin almaya başladığı görülmektedir.

Şehrengizlere muhteva açısından bakıldığı zaman iki gruba ayırmak mümkündür. Birincisi, şehrin sadece tarihî eserlerini, camilerini, medreselerini, türbe vb. yapılarını, tarihî şahsiyetlerini, şehrin dağları, ovaları ve yaylalarını, iklimini vs. konu alan eserlerdir. İkincisi ise genellikle bir şehrin esnaf zümresine mensup olan güzellerin anlatıldığı şehrengizlerdir (Aydemir, 2007, s. 99).

Şehrengizler çoğunlukla kısa bir “münâcât”la başlar. Bu münâcât, Allah'ın sonsuz büyüklüğü karşısında kendi çaresizliğini gören kulun yalvarmasına pek benzemez. Burada ifade edilmek istenen düşünce ise şairin, dinî görevlerini unutturacak derecede gördüğü güzellere tutkun olması ve bu sebeple kendini suçlu görerek affını dilemesidir. “Sebeb-i te'lif” başlığı ile doğrudan anlatılmak istenene giriş yapan şehrengizler de vardır. Bunların bazılarında gece ve gündüz tasvirleri yer alır. Şair, “Sebeb-i te'lif” bölümünde, güzellerini tasvir edeceği şehirden bahsederek dilberlerini över. Tasvirler tamamlandıktan sonra ise eserin son kısmı olan “hâtîme” bölümüne geçiş yapar. Bu bölümde şair; şehirde övülecek daha birçok güzel olmasına rağmen sadece tanıdıklarını anlattığını söyleyerek hepsine birden dua eder. Şairin bu bölümde kendi övgüsüne de yer ayırdığı görülmektedir (Levend, 1957, s. 13).

Şehrengizler üzerine yapılan çalışmaları incelediğimiz zaman Türk edebiyatında yazılan şehrengizlerin sayısının 80'i aştığı görülmüştür (Kaplan, 2015, s. 71). İstanbul üzerine yazılan ya da İstanbul hakkında çok fazla tavsif barındırdığı için şehrengiz olarak değerlendirilen eserler incelendiğinde ise 20 adet eser bulunduğu görülmektedir (Levend, 1957, s. 67-68; Tıgılı, 2020; Çelik, 2019, s. 15-16). Farsça kaleme alınmış ilk İstanbul şehrengizinin de şu anki bilgilerimiz doğrultusunda 16. yüzyılda yaşayan Sâfi mahlashî bir şaire ait olduğu bilinmektedir. Üç nüshası bulunan bu eser, 1359 beyitten ibarettir (Selmani, 2020, s. 261).

Bu çalışmamızın konusu olan ve İstanbul üzerine Fâ'iz'in Farsça kaleme aldığı *İstanbul Şehrengizi*, İstanbul için yazılan şehrengizlerin mevcut sayısını değiştirmiştir. Bu eserle birlikte İstanbul için yazılan şehrengizlerin sayısı 21'e ulaşmıştır.

Fâ'iz Mahlaslı Şairler

Çalışmaya konu olan eserin yazılış tarihine ve şairinin kimliğine dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Bu sebeple eserin yazılış tarihini ve şairin yaşadığı dönemi tespit etmek adına hem şehrengizin yer aldığı mecmuaya alınan şiirler hem de şehrengizin içerisinde geçen kişi isimleri incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde eserin 17. yüzyılın sonunda ya da 18. yüzyılın başında yaşamış bir şair tarafından yazılmış olabileceği düşünülmektedir.

Eserin 129. beyitinde geçen Sultan Ahmed ifadesi ve 304. beyitte Nizamülmülk benzetmesiyle yer alan Ali Paşa ifadesinden yola çıkarak bahsi geçen şahsiyetlerin Sultan II. Ahmed (ö. 1106/1695) (İlgürel, 1989, s. 33-34) ve sultanın askerin başına geçmek şartıyla sadrazamlığa getirdiği Kadı Ali Paşa (ö. 1104/1693) (Özcan, 1989, s. 424) olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca şehrengizin yer aldığı mecmuada Râmî Paşa'dan (ö. 1119/1708) (Ahışhalı, 2007, s. 449-51) merhum olarak söz edilmesi mecmuanın 1119/1708 tarihinden sonra tertip edildiğini göstermektedir. Bu durumda söz konusu şehrengizin müellifinin 17. yüzyıl sonu, 18. yüzyıl başında hayatta olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda eserin 37. beytinde geçen "Vatanımı hızla geride bırakıp kendimi İstanbul'da buldum" ifadesi, şairin İstanbul'da doğup büyüyen birisi olmadığını İstanbul'a sonradan geldiğini göstermektedir.

Biyografik kaynaklarda İstanbullu olmayan ve söz konusu dönemde yaşadığı belirtilen Fâ'iz mahlaslı şairler şunlardır:

- Börekçizâde Mustafa Fâ'iz Efendi (ö. 1130/1717-18) (Aksoyak, 2014).
- Sır Kâtibi Ahmed Fâ'iz Efendi (ö. ?/?) (Kesik, 2014).

Ancak mezkûr şairlerin hayatları hakkında verilen bilgiler arasında bir şehrengiz kaleme aldıklarına dâir herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durumda eldeki eserin, bu şairler dışında Fâ'iz mahlasını kullanan başka bir şaire ait olabileceğini de göz ardı etmemek gerekir.

İstanbul Şehrengizi'nin Şekil ve Muhteva Özellikleri

Şekil Özellikleri

Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan ve 343 beyit olan eser, *Şehrengîz-i Der-Vasf-ı Belde-i Fâhire-i İstanbul*, *Der-Na't-ı Seyyidü'l-Mürselîn*, *Münâcât*, *Der-Vasf-ı Eyüp*, *Der-Vasf-ı Galata*, *Der-Vasf-ı Tophane*, *Der-Vasf-ı Beşiktaş*, *Der-Vasf-ı Hisâr-ı Rumeli* olmak üzere toplam sekiz bölümden oluşmaktadır.

Eser, aruzun hezec bahrinin "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün" kalıbıyla yazılmıştır. Eserde çeşitli aruz kusurları ve uygulamaları ile karşılaşılmaktadır. Şairin özellikle Farsça sözcüklerde imâleye başvurduğu dikkat çekmektedir. Fâ'iz'in başvurduğu aruz uygulamaları vasl ve imâledir. Eserde 48 yerde vasl (8b, 13b, 14b, 37b, 38b, 47b, 66b, 67b, 81b, 83b, 102b, 104b, vb.), 78 yerde ise imâle (19b, 24b, 25b, 30b, 31b, 45b, 48b, 79b, 80b, 96b, 100b, 114b, 119b, 124b, 130b vb.) ile karşılaşılmaktadır. Eserde az da olsa zihafa (105b, 137b, 157b, 159b, 193b, 216b) da tesadüf edilmektedir.

Eserde birkaç kafiye ve redif kusuruna rastlansa da şair, bu iki ahenk unsurunu başarıyla esere tatbik etmiştir. 343 beyitlik eserin 193'ünde mürdef kafiye, 100'ünde mücerred kafiye ve 45'inde mukayyed kafiye olmak üzere toplam 338 beytinde kafiye

kullanmayı tercih eden Fâ'iz, bazı beyitlerde ise ahengi sadece redif kullanarak sağlamıştır.

Eserin kelime kadrosundan yola çıkarak şairin divan şiiri kültürüne vakıf olduğu söylenebilir. Eserde pek çok dinî, tarihî, efsanevî isme yer verildiği, pek çok telmih de başarı ile kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bunlardan bazıları şu şekildedir; Hz. Muhammed, Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Süleyman, Mecnûn, Ferhad, İskender, Cemşid, Ferîdûn, Hızır, Eflâtun, Sultan II. Ahmed, Kadı Ali Paşa, Şeyh San'an, İbn Hâcib ve Eyyüb Ensârî. Eserde yer adlarından İstanbul, Eyüp, Galata, Beşiktaş, Tophane, Rumeli Hisarı dışında İsfahan, Buhara, Irak, Yemen, Şam ve Rum çeşitli özellikleri ile eserde yer bulurken, şairin özellikle Ayasofya vurgusu gözlerden kaçmamaktadır.

Muhteva Özellikleri

Şair, *Şehrengîz-i Der-Vasf-ı Belde-i Fâhire-i İstanbul* ifadesiyle başlayan eserin 1-9. beyitleri arasında sarnıçlar şehri İstanbul da dâhil olmak üzere dünyadaki güzelliklerin yaratıcının gücü ve büyüklüğü sayesinde olduğunu belirterek esere giriş yapar. Ardından *Der-Na't-ı Seyyidü'l-Mürselîn* başlığı altındaki 5 beyitlik kısımda "Peygamberlik bahçesinde boy gösterdi, iki cihan ayağa kalktı (12b)", "Onun şefkati günahkârlara yöneldiği zaman suçlar ortadan kalkar ve onların yerine af gelir. (14b)" gibi ifadelerle Hz. Muhammed'in övgüsüne yer verilmiştir.

Şairin 15. beyitte "Allah'ım ümit mumumu yak, gönlüme pervane gibi olmayı öğret." diye başlayıp "Nefesimi öyle ateşi harlayan bir esintiyle doldur ki gönülden dilime kadar kıvılcımlar saçilsın (16b)", "Başımı sevda dalgasıyla dolu bir hava kabarcığına çevir, vücudumu deliliğin girdabına at (17b)" ifadeleriyle devam ettiği *Münâcât* bölümü 36. beyite kadar devam etmektedir.

Eserde *Münâcât* bölümünün ardından 37. beyitten itibaren şair; "Vatanımı hızla geride bırakıp kendimi İstanbul'da buldum." ifadesine yer verip sonrasında "İstanbul'u öyle güzel bir gül bahçesi olarak ortaya çıkar ki dünya onun kokusundan feyz alsın. (38b)", "Seyir için neşeli gökyüzünden yıldızları manzara kadehine doldur (39b)" gibi ifadelerle devam edip İstanbul'un güzelliklerini, sularını, havasını, toprağını, dağlarını anlatarak konuya giriş yapmıştır. İstanbul'un eşsiz güzelliğini Buhara ile karşılaştırmış ve Buhara'nın bu şehrin güzelliği karşısında mest olduğunu belirtmiştir (62b). Ardından "Irak ise onun hisarlarını gördükten sonra tahtından düşmüştür (63b)", "Yemen onun bağlarını gezmek için can atıyor, ağzında akik taşıyla ondan bir iz arıyor (64b)", "Şam ise onun yüceliğini görür görmez güzellerin saçı gibi kendisine dolandı (65b)" ifadeleriyle İstanbul'u söz konusu yerlerle karşılaştırıp güzellik bakımından üstünlüğünü ifade etmiştir.

Şair, 90. beyitten itibaren Ayasofya tavsifine geçmiştir. Her ne kadar Ayasofya'nın övgüsü ve anlatımı için ayrı bir başlığa yer vermese de Ayasofya'yı; "Onun Ayasofya'sı kümbetlerini yanına alarak adeta güneşin kılıç gibi olan ışınlarına kalkan görevi yapıyor (90b)", "Kubbesinin şevkinden felek perişan, pencerelerini kıskanmaktan gezegenlerin huzuru kalmamıştır.(91b)", "Etrafında çok abdal dönmüş ancak kimse Bektaşî Şeyhi gibisini görmemiştir (92b)", "Her yerde, her memlekette meşhurdur. Koca Elburz dağı onun ayak taşı bile olamaz (93b)" ifadeleriyle anlatmıştır.

Eserin 153. beyitinde şair "Git Eyyüb Ensârî'den yardım dile ve işin tam olarak yoluna girsin." ifadesiyle Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin faziletinden, hemen akabinde de türbe ve çevresinden söz etmiştir.

Şair, eserde *Der-Vasf-ı Eyüp* başlığıyla 177. beyitten itibaren Eyüp semtinin tavsifine geçmiştir. 212. beyite kadar devam eden bu kısımda; "Yolcunun eşyası tabiat

kalemini tutmaktır. Arzuları kâğıda nakşetmektir (177b)", "Gemiye kuşun kanadının gölgesinde siper etmektir. Zekâtı hatırlamak, candan vazgeçmektir (178b), "Onun kapısında güzeller âmâdedir. Her taraftan neyin sesi ve coşkusu gelir (181b)" ifadeleriyle başlayıp Eyüp'ün doğal güzelliklerine ve önemine değinmiştir.

Eserde, *Der-Vaşf-ı Galata* başlığıyla 212-230. beyitleri arasında Galata'nın anlatımına yer verilmiştir. Şair; "Gemi için koşulları sıkıntılıdır. Galata'ya gemi ile değil yürüyerek gidilir (212b)", "Doğuda güneşin yatağıdır. Topluluklar onun gölgesine haber gönderir (213b)" ifadeleri ile başlayıp 19 beyitlik kısımda Galata'nın anlatımına benzetmeler eşliğinde yer vermiştir.

Der-Vaşf-ı Tophane başlığına ise 231. beyitten itibaren geçiş yapılmıştır. "Yabancıyı görmek ve duymak Tophane'ye giderken mümkündür (231b)", "Bahçesi dünyalık işler yatağıdır. Gökyüzünün belası ondan yükselir (232b)" ifadeleriyle Tophane'nin anlatımına yer verilmiştir.

Şair, 245. beyitten itibaren *Der-Vaşf-ı Beşiktaş* başlığına geçiş yapmıştır. "Beşiktaş'tan rahat bir yer talep et ki gönlünün yarısı rahatlıkla yerleşsin (245b)", "Toprağının ve suyunun arzusunun kafana koy. Bu beşikte gönlünün yarısını besle (246b)" ifadeleriyle anlatıma devam edilmiştir.

Eserde, 264. beyitten itibaren *Der-Vaşf-ı Hisâr-ı Rumeli* başlığı ile Rumeli Hisarı anlatılmıştır. "Eğer sandala binmek istersen Rumeli Hisarı'nı tercih et (264)", "Feleğin baştan ayağa kadar uzanan elbisesi, denizin boğazı, sokağın yakasıdır (265b)" ifadeleriyle Rumeli Hisarı anlatılmaktadır.

Eserin 341. beyitinden itibaren "Bu övgü, eseri tamamlarken yaratıcıya ulaşsın, gönülden dudağa dua haberi yetişsin." ifadesiyle sonuç bölümüne geçilmiştir. "Ey Allah'ım dünya sarayını baki kıldığın sürece feleğin uğuruyla her yerde buluştur (342b)", "Onu afetlerden ve darlıktan koru. Şahın lütuflarının himayesi altında tut (343b)" beyitleriyle eser tamamlanmıştır.

Çeviri yazılı Metin

[28b] Şehrengiz-i Der-Vaşf-ı Belde-i Fâhire-i İstânbül

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1. Be-nâm-ı şehriyâr-ı şehr-i yârân
Ki z'û ma'mûr bâşed şehr-i âbdân
2. Be-reg-i şehrbend-i şan' ateş dürr
Buved çeşm-i hîred çün halka ber der
3. Bülend üftâde kâh-ı kudreteş pür
Be-derkeş key resed peyk-i tefekkür
4. Zi-ıamgâ-yı vücûd ârâst hânî
Berân hân mihmân-ı halk-ı cihânî
5. Nefes der-sinehâ sergerm-i zevkeş
Nîgeh der-dîdehâ sermest-i şevkeş
6. Hârâb-ı ü çe Mecnûn u çe Ferhâd
Be-hâmûn-ı gameş dil-dâde berbâd
7. Be-hamdeş ger konem germ âşinâyî

Koned hayret-be-hayret rāhnümāyī

8. Kocā yārā-yı hamdeş āyed ez-men
Ki ne-t(e)vān kerden āteş rā be-dāmen
9. Pey-i na‘t-ı Resūl-i Faḥr-ı ‘ Ālem
Zebān rā kon be-laḥn-ı ḥāme hemdem

Der-Na‘t-ı Seyyidü’l-Müselīn

10. Gül-i güلزār-ı bāğ-ı şubḥ-ı sermed
Resūl-i müctebā aḡnā Muḥammed
11. Nedīm-i bārgāh-ı k̄ *Kābe Kavseyn*¹
Ḥarīr-i bāl-i ḳudseş ferş-i nā‘ leyn
12. Be-güلزār-ı risālet ḳadd ber-efrāst
Be-serv-i ḳāmeteş kevneyn ber-ḥ̄āst
13. Çü ‘afveş lem‘a-i şefḳat fūrūzed
Ḥas u ḥāşāk ‘aşā rā be-sūzed
14. Çü sūy-i mücrimān ez-luḫf bīned
Güneḥ ber-ḥ̄ized ü ‘afveş nişīned

Münācāt

15. İläḥī şem‘-i ümmīdem ber-efrūz
Dilem rā ḫyinet-i pervāne āmūz
16. Nefes rā dih nesīm-i āteş-engīz
Ki ez dil tā zebān gerded şerer rīz
17. Serem rā kon ḥabāb-ı mevc-i sevdā
Be-girdāb-ı cünūn dih peykerem rā
18. Mehil tār-ı heves rā nağme-perdāz
Be-cüz ez-laḥn-ı ‘aşket cümle be-g(ü)dāz
19. Niğeh rā ḥayret-i āyīne beḥşāy
Cemāl-i maḳşad-ı aşlīş be-nümāy
20. Be-mihret sīne rā germ āşinā kon
Zi-ḥār-ı hestiyeş dāmen rehā kon
21. Zi sevdā luḫf kon raḥş-ı şabā ḥīz
Ki der-deşt-i cünūn kerdem ‘inān rīz
22. Zi-cām-ı şa‘şa‘ānī dih şerābem
Ki dil ber sīḥ-ı müjgān şod kebābem
23. Ez-ān mey dih ki ḥūrşīd āferīn-est
Zi-şāfeş çarḥ u ez-derdeş zemīn-est

1 Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu [Necm/9].

24. Menem ân âşinâ-yı ğam keşide
Zi-çehre reng ü mağz ez-cân peride
25. Ne-dârem ez-şikest tevbe-i hırmân
Zi-nev bendem be-afvet ahd ü peymân
26. Zi- zeyl-i âşiyân hod râ şomârem
Günâhî der-ğor-ı afvet ne-dârem
27. Rehî ez-küçe-i kilkem be-behşây
Be-dârü'l-mülk-i ma nâ râh be-n(ü)mây
28. Konem şahrâ-yı kâğıd reşk-i deryâ
Zi-şi' r-i âbdâr u dürr-i yektâ
29. Şeb-i nâ-şoste leb ez-şîr-i mehtâb
Zi-şâfi borde reng ez mevc-i sîmâb
30. Nesîmeş âb-rû-yı rûz-ı nevrûz
Şode z'û subh-ı şâdıķ âlem-efrûz
31. Zede nâhun sitâre-ber-sitâre
Hâbâb-âsâ zi-dil ğam çü kenâre
32. Dilem germ-i temennâ der-berâber
Hayâl-i hâam râ mî-puht der-ser
33. Be-ğ'âhîş çün azîmet rû-be-rû şod
Hevâ-yı seyr-i ruhem ârzü şod
34. Henüz in zevķ ber-leb bûse-zen bûd
Ki dest-i dil inân-ı şabr be-r(u)bûd
35. Çünân in neş'e der-ser uştulum kerd
Ki pây-i şevķ râh-ı şabr gom kerd
36. Hemân sâ' at vedâ' em kerd temkîn
Reh-i maķşad nemûd ez-hâne-i z'in
37. Besî ser kerdem ez-sur' at vaţan râ
Der-İstânbûl dîdem ħ'iştên râ
38. Nih İstânbûl gülzâr-ı tecellî
Cihân ez-nükhet-i feyzeş tesellî
39. Sipihr-i neş'e berây-ı nezâre
Zi-câm-ı manzara dâred sitâre
40. Çe şehr işretgeh-i her şeyh ü şâbî
Zi-baħr-ı vus'ateş âlem hâbâbî
41. Zened ger ez-bozorgî dem ne lâf-est
Kemend-i vaħdet-i ü kûh-ı Kâf-est

42. Çe ğam ger naşr-ı t̄âyir hest şâyı^ç
Buved der-^çarşa-i ū naşr-ı vākı^ç
43. Neşāt-efzā çünān h̄ākeş be-mehtāb
Ki pehlū mī-zened ber-^çālem-i āb [29a]
44. Hevāyeş cān-fezā çün vaşl-ı h̄übān
Fezāyeş ^çıtr-sā çün zūlf-i cānān
45. Şode dendān nümā sūreş zi-kenger
Zede bes h̄ande ber-sedd-i Sikender
46. Zi-zehrīn h̄andeeş düşmen-i renc-est
Çü ef^ç i h̄alkaeş ber-rūy-ı genc-est
47. ^çArūs-ı nağz u h̄üsneş kerdeī heft
Ne-dīde cüft ez-ān rū t̄āk be-n(i)şest
48. Şode tarh-ı tebār-ı heft kühēş
Zi-heft iklīm be-g(ü)zeşte şükühēş
49. Zi-heft evreng güvāheş heft peyker
Zi-heftüm perde-i eflāk ber-ter
50. Zi-h̄āre gerd-ı h̄ıftān küh der-ber
Besī ez-h̄āneeş destār mermer
51. Zi-bes rif^ç at ki dāred kühsāreş
H̄amel vaḥşī çered der-murğzāreş
52. Be-evceş ger koned āzāde-i cā
Liḥāf ez-menba^ç pūşed vaqt-i sermā
53. Der-ū sergeşte-i kemer-i gomrāh
Ber-āred ser zi-ceyb-i ebr çün māh
54. Ğazāleş mehveşān-ı ādemī-zād
Zi-çīn-i zūlfşān dil nūkhet-ābād
55. Şecā^ç at h̄āne-zād-ı bīşe-i ū
Zafer şāḥ-ı gülī ez-rīşe-i ū
56. Firāz-ı kühhā her қаşr-ı zerkār
Çü nām ender nigīn dān şöhret āşār
57. Zer-ender-zer nişīmenhā-yı enbūh
Züdāyed ez-dil ū cān küh-ı endūh
58. Be-pestī vü bülendī hest zībā
Besān-ı himmet-i a^ç lā vü ednā
59. Zi-pirāmān-ı ū ber-beste ğam-bār
Belī cennet ne-bāşed cāy-ı ekdār
60. Be-farḫ-ı hem nihāde āşiyāne

- Der-încâ hâne ber-düş-est hâne
61. Sevâd-ı ü be-‘ âlem ser-girân-est
Ğubâreş kuhl-i çeşm-i Isfehân-est
62. Buḥārâ ez-mey-i vaşfeş çü şod mest
Ḥumâreş râ dîger âlûş ne-ş(i)kest
63. Çü der-fıkr-i ḥişâreş râ fütâde
Maḳâm-ı ḥod ‘ İraḳ ez-dest dâde
64. Yemen leb-teşne-i gülgeşt-i bâğeş
‘ Aḳıḳ ender dehen cüyed sürâğeş
65. Sevâd-ı a‘ zameş çün Şâm be-ş(e)nîd
Çü zülf-i mehveşân ber-ḥ iş piçid
66. Eger yâbî zi-maṭlûbî cüdâyî
Tevân kerden der-ân şabr azmâyî
67. Der-û ez-keşret-i ḥalk u tezâhom
Şabâ sâzed reh-i bîrûn şoden gom
68. Fütâde der-cihân ez-mehveşân tâb
Şikeste revnaḳ-ı bâzâr-ı mehtâb
69. Zi-gül-rüyân leṭâfet bes ki düzdîd
Zi-her şâḥ-ı hevâyeş gül tevân çîd
70. Nıgeh dellâl u dil ez-cân ḥarîdâr
Ḳumâş-ı ḥüsn der-bâzâr bisyâr
71. Metâ‘ -ı şüret ender Rûm peydâ
Zi-her sû müşterî ser-germ-i sevdâ
72. Der-û ger teng destî mânde ḥayrân
Nümâyendeş dehân-ı teng-i ḥübân
73. Kesî nevmîd ez-în bâzâr ber-geşt
Ki naḳd-i ‘ âşıḳî râ dâde ez-dest
74. Hevâyeş müşk-sâ çün turre-i yâr
Fezâyeş cân-fezâ çün vaşl-i dildâr
75. Buved der-‘ ayn-ı ḥübî çeşme-sâreş
Zülâl-i Ḥıẓr bâşed yâdigâreş
76. Be-dil âbeş ne-mî-sâzed girânî
Sebük-rû coste çün maḥbûb-ı cânî
77. Ne-bînî der-sevâdeş bî-dimâğî
Zi-şâdî der-kef-i her kes ayâğî
78. Ne-zed ber- şafḥa-i ḥâtır ğubârî
Ne ez-saḥtîş ber-dil bord ü bârî

79. Zi-âteş sine kerde germ-i hammâm
Şalâ dâde cihân râ ez-leb-i câm
80. Şode halvet nişîneş ehl-i tecrîd
Be-âb âteş nemûde şulh-ı tecdîd
81. Der-âyed zengi er çün kesî dellâk
Ber-âyed z'âb u tâbeş Rûmî-i pāk
82. Temâşâyist 'uryânî-i hûbân
Girîbân çākem ü tākāt perîşân
83. Pey-i hıdmet güzārî şūh dellâk
Dü bālâ hüsneş evreng-i 'arabnāk
84. Medâreş hest der-vey ez-ḥad-efzûn
Ḥisâbeş râ ne-dâned ğayr-ı bî-çün
85. Nemûde fâzılân der-ḥavza-i ders
Nihâl-i 'ilm râ der-sînehâ ğars
86. Şode ez *lâ tesellüm kavlihâ* red
Zi-ḥayret beste senc-i rûh me-b(o)red
87. Buved ṭab' -ı ma'ârîz der-resâyî
Libâs-ı men' püşed ber-kisâyî
88. Zi-her sū irtifâ' -ı fazl peydâ
Şeved mâhiyyet-i kuṭb âşikârâ
89. Selâṭîn sâhte der-i vey cevâmi'
Zi-nûr-ı her yekî âfâk-ı lâmi'
90. Ayâsofiyyeeş günbed be-ḥod çîd
Siperdârî koned bā-tîĝ-i hûrşîd
91. Zi-şevk-ı kubbeeş gerdûn nigûnsâr
Zi-reşk-i revzeneş seyyâre seyyâr
92. Besî abdâlveş gerdûn devîde
Be-sâneş Şeyh-ı Bektâşî ne-dîde
93. Buved meşhûr der-her bûm u her bürz
Ne-gerded pây-ı hengeş kûh-ı Elburz
94. Kavî heykel 'azîz-i sâl-ḥorde
'Aşâhâ ez-sütûn der-kâr borde
95. Be-raĝm-ı çeşm-i kâfir coste çâre
Ser-engüşt-i şehâdet ez-minâre
96. Ḥorûs-ı 'arş şode dil-beste-i ü
Müezzin bülbül-i gül-deste-i ü

97. Rüsûh sîne-i hûbân-ı muşaffâ
Der u dîvâr-ı ü dil borde ez-câ [29b]
98. Der-ü 'ubbâd-ı Hâk Mûsî-st ber-Tür
Yed-i Beyzâ-yı şân ez-şem'-i kâfûr
99. Be-şebhâ tâ ne-sâzed raḥne der-dîn
Koned ḳandîl-i ü recm-i şeyâṭîn
100. Çü ebrû-yı bütân mihrâb-ı vâlâ
Der-ü âvihte ḳandîl-i dilhâ
101. Vücûdeş ez-dem-i 'îsî-sirişte
Ez-ü ümmîd her kes zinde-geşte
102. Der-i ü ber-ruḥ-ı 'âlem-güşâde-st
Ḥoş ân zâhid ki der vey rû-nümâde-st
103. Şode z'in şeh'r şehrâşüb-ı dîger
Zi-reşk ü er merâ râ ḥâk ber-ser
104. Der-ü ḥikmet besî ez-ḥad güzeşte
Ḥom-ı 'aql-ı Felâṭûn râ şikeste
105. Serây-ı şâhî ender vey çe nîkû-st
Çü mağz-ı tov'emeş binî be-yek püst
106. Ḳubâb-ı ḳaşr-ı ü bâ-çarḥ hem-düş
Zi-rif' at ḥod ne râ kerde şeb-i püş
107. Temâşâyî nazar ber-vey ḥorâned
Zi-ḥayret 'aql-ı ü ez-kâr mâned
108. Dil-i çarḥ ez-şebât-ı ü kebâb-est
Ki ân âsûde in pâ der-rekâb-est
109. Muṭallâ ḳubbehâ bâ-çarḥ hem-ser
Zi-'akseş fels-i mâ her geşte aḥmer
110. Felek der-sâye-i ü kerde ârâm
Mesîḥ ez-çeşme-sâreş mî-bered kâm
111. Be-ṭarf-ı cûybâreş serv-i âzâd
Dehed ez-mehveşân-ı dilrubâ yâd
112. Mücessem peyker-i dilkeş ez-ân-est
Ki ḥâkeş ḳalib u âbeş revân-est
113. Vezed çün ber-şükûfe bād-ı şarşar
Şeved der-pâ çü gerdûn pür zi-aḥter
114. Felek ez-zîr-i destân-ı çinâreş
Ez-ân ber-ḥod girifte ber ü bâreş
115. Çü berg-i bîd bâşed nîzedâreş

- Çe pervā-yı ḥazān dāred behāreş
116. Ḥuşūşan çün şevved faşl-ı Çerāġān
Koned çarḥ ez-kevākib dīde ḥayrān
117. Be-dāġ-ı lāle sūzed şem^ç -i serkeş
To pindārī gülistān geşte āteş
118. Gehī sūsen be-nesrīn geşte demsāz
Nümāyed sergüzeşt-i şem^ç rā bāz
119. Gehī ġonçe be-leb sāzed tebessüm
Çü bīned geşte şem^ç -i baḥt encüm
120. Çeked ez-^ç arız-ı fevvār çün āb
Nümāyed der-nazarhā dürr-i şebtāb
121. Be-pāy-ı lāle her şem^ç tırāzī
Buved ma^ç şūḡ-ı pür sūz ü godāzī
122. Şebistān-ı müzeyyen ez-Çerāġān
Zened şad ta^ç ne ber-ḥürşīd-i tābān
123. Şode bedmest ez-īn bezm-i gülistān
Çenāreş bā-felek cüst ü girībān
124. Serāsīme benefşe enderīn cem^ç
Zened pervānesān ḥod rā be-her şem^ç
125. Hezāreş geşte bā-pervāne dilkeş
Dehed tīġ-ı zebān rā āb zi-āteş
126. Be-cāy-ı seng-rīze der-ḥıyābān
Be-her sū rīḥte elmās u mercān
127. Gülistān dīde ni^ç methā-yı elvān
Dehāneş rā şode ez-şem^ç -i dem ān
128. Ḳazā fermān şehinşāh-ı felek-ḳadr
Çerāġ-efrüz-ı mesnedġāh-ı ü bedr
129. Çü ḥor kerde ferāz-ı saḥt mesned
Şeh-i şāḥibḳırān Sultān Aḥmed
130. Süleymānveş be-taḥt-ı zer nişeste
Heme Ḥāsşān çü Ḥātem ḥālḳa-beste
131. Be-ser tāc-ı muraşşā^ç kec nihāde
Çü nergis çeşm ber-gülşen güşāde
132. Çü neyşekker kemer beste gulāmān
Pey-i ḥıdmetverī serv-i ḥırāmān
133. Zi-şavt-ı muṭribān ġuş-ı felek pür
Güzīde Zühre engüşt-i taḥayyür

134. Zened mızrâb çün muṭrıb be-ṭanbūr
Ez-ân der-rişte-i cânhâ fütêd şūr
135. Muğannî ber-hevâ der-nağme-kârî
Koned fevvâre meşķ-ı âbyârî
136. Firâz-ı şâḥ-ı murğ-ı nağme perdâz
Hem âvâzî koned bâ-perde-i sâz
137. Ez-în deryâ-yı nūr-efrûz-ı pür şark
Buved dâm-ı nazâr pür mâhî-i şevķ
138. Nişîmengâh-ı şâh-ı mihr-peyker
Be-çarḥ-ı çârumîn bâşed berâber
139. Zi-farḥ-ı şevķ-ı ḥâkeş nâ-şekîbâ
Be-leb bûsîde pâyeş râ do deryâ
140. Do baḥr ez-yek girîbân ser keşîde
Çü rûz u şeb ne-bâşed âramîde
141. Koned ez-mevc-i dendân ber-felek tîz
Ḥabâbeş bâ-sitâre nağme-engîz
142. Zede ez-mevc ü tîğ ez-şest mâhî
Koned keştî-i cânhâ râ tebâhî
143. Zi-keştî rûy-i deryâ pür ḥabâb-est
To pindârî cihân naķş ber-ârest
144. Çünân pür ez-sefâyin baḥr pür-şūr
Ki rub^ç -ı ğayr-ı meskûn geşte ma^ç mûr
145. Güşâde bâdbânhâ rûy der-râh
Hezâr ender hezârân fûlk-i dilḥâh [30a]
146. Zi ber-keş şem^ç ü keştî şem^ç dâñ-est
Ber-ân pervâne perân bâdbân-est
147. Ḳalender-meşreb-est in baḥr-ı pür cûş
Buved dâ'im zi-keştî-ḥâne ber-düş
148. Zi-zevraḥhâ-yı rengîn fevc-der-fevc
Be-her sū ḥâne beste kûçe-i mevc
149. Çü bîned çarḥ zevraḥhâ-yı ḥübân
Hilâl-i ḥod nehed ber-ṭâķ nisyân
150. Çünân sâzend keştîhâ tezâḥom
Ki sâzed baḥr mevc-i ḥîş râ gom
151. Ḳadem ez-zevraķî der-zevraķ endâz
Tevânî şod be-sâḥîl raḥt perdâz

152. Çü gerded cām-ı ümmīdet leb-ā-leb
Berā çün fikr ez-dervāze-i leb
153. Be-rūz Eyyüb-i Enşārī meded-ḥ̣āh
Ki tā kāret şevēd ber-vefḫ dil-ḥ̣āh
154. Be-istiḫbāl-i ū ḫad rā ‘alem kon
Be-‘azm-i ān maḫām ez-ser ḫadem kon
155. Çü dil der-şadr-ı şahn-ı ravza cā kon
Be-şebā keş do çeşmet āşinā kon
156. Be-şahneş ger bered dil-dāde-i bār
Metā‘ -ı feyz rā bahşed be-yek bār
157. Be-gerdūn günbed-i ū ser-firāz-est
Be-ḫākeş ebrū-yı meh ‘aşḫ-bāz-est
158. Dehed bādām-ı çeşm-i mihr rovgen
Be-ḫandīleş ki hest ez-māh-ı rüşen
159. Fūrū āviḫte ez-ḫurra-i ḫūr
Hüveydā ma‘nī-i nūr-ı ‘alā nūr
160. Zi-nūr-ı dīde-i ḫudsi sirişte
Be-tenḫīd-i ḫilā mevsūm geşte
161. Buved ez-ḫalkahā-yı çeşm-i ḫudsi
Zi-reh ber-gerd ḫabreş tā be-kürsi
162. Muḫarnes ḫākhā-yı feyz-i müknet
Çü dīdī ber-kemān kon tīr-i ḫacet
163. Çınāreş rā buved dest der-rīz
Be-feyzeş dāmen-i ‘alem dil-āvīz
164. Çü sāzī ‘azm-i seyr-i gülşen ü gül
Delīlet bes buved āvāz-ı bülbül
165. Be-şehr-i ḫalk der-geşt-i gülistān
Be-ceyb-i gūş sāmī‘ nağme-rīzān
166. Zi-lāle der-kef-i her kes ayaḡī
Koned ez-neş‘e-i tertīb dimāḡī
167. Ne-yābed kārbān-ı şāḫ-ı bī-bār
Temettu‘ ez-fevākih nīz ber-dār
168. Keşīde bār-ı himmet rā ber-eflāk
Süreyyā ḫūşeçin ez-ḫırmen-i tāk
169. Be-reng-i ‘āşıḫ u ma‘şūḫ her sū
Be-dest-i şāḫ ez-nārenc ü limū
170. Zebāneş surḫ u ez-şu‘le-i nār

- Dıraht ez-ħokķa-i yâķüt pür-bâr
171. Buved nârenceş ez-sîb-i zaķan bih
Zi-âb u tâb-ı şeftâl(ü)veş-i ferbih
172. Zi-bâzâreş kesî ki dîde âzâr
Buved 'uşşâķ râ dâd u sited kâr
173. Çü beyz-i nîm rû ber-tâbe cûşân
Dil-i 'âşîķ zi-tâb-ı 'aşķ-ı ħübân
174. Dileş sūzed çü bîned murĝ-ı büryân
Kebâbeş râ der-âteş eşķ-i rîzân
175. Çü bînî kerde râ ber-ĥ'ân-ı dukkân
Be-gîred her tenûr-ı mi' de çesbân
176. Ser-i şîreş tenâvül kon be-şekker
Ĥelâlet bād hem çün şîr-i mâder

Der-Vaşf-ı Eyüp

177. Çü gîred kilķ tabî' at tûşe-i râh
Zi-kâĝızhâne naķş-ı ârzü-ĥ'âh
178. Zi-bâl-i murĝ keştî sâyebân kon
Be-gîr ez-yâd-ı bâc u şarf-ı cân kon
179. Ĥuşuşan çün şeved faşl-ı behârân
Şeved şebnem be-naţ' -ı sebze ĝaltân
180. Çü gül taĥt-ı zümüröd râ mekân kon
Be-rüy-ı sebzâreş âşiyân kon
181. Besân-ı ĥurrem âmâde der-i vey
Zi-her cânib ĥuruş u naĝme-i ney
182. Şode nergis esîr-i çeşm-i ħübân
Be-rüy-ı sebze mî-ĝaltad çü mestân
183. Be-her sū mecma' î ez-hem nişînân
Ser-â-pâ naķl-i meclis naķl-i ħübân
184. Leb-i ĥavzeş bered ez-sebze dilhâ
Besân-ı şûĥ çâr ebrü-yı zîbâ
185. Çınâr u bîd-est efşân zi-her sū
Konend endüh râ ez-bezm bîrûn
186. Ĥırâmân her taraf ħübân-ı dil-cüy
Gezed engüş ez-serveş leb-i cüy
187. Zi-savt-ı âbşâreş geşte medĥuş
Koned ez-ebr-i gerdûn penbe der-ĝuş

188. Zi-bes sâf u guvārā āb-ı nağzeş
Be-lağzed pây-ı endîşe zi-vasfeş
189. Nişîmenhâ-yı hoş der-kûh u şahrâ
Der-încâ nîst resm-i zîr ü bâlâ
190. Tefevvuk coste ber her nûzhet âbâd
Ki dest-i şun' -ı İzed kerde îcâd
191. Süvâr-ı rağş-ı şādî pûr u bernâ
Ser-i gam kûy mî-dânist încâ [30b]
192. Yekî ez-destgâh-ı âl-i 'Osmân
Buved tersâne-i bî-ğadd ü pâyân
193. Ne-dâred çün ħodî râ der-berâber
Der-û her keştî-i iqlîm-i âğher
194. Ki îñ ma' nî be-gûş-ı ser şenîde
Ki iqlîmî-st der-âb âremîde
195. Fikende kûhhâ der-âb lenger
Yekî ez-dîgerî a' lâ vü berter
196. Çü kûhî lik der-reftâr çün bād
Zi-tîreş ' âlem-i bâlâ-st âbâd
197. Felek ez-ebr dâde bādbāneş
Be-dest-i bād be-s(i)pürde 'ināneş
198. Guzeşte tîreş ez-eflāk çün āh
Buved fānūs ber-vey meş' al-i māh
199. Şadâ-yı toḡ-ı ü her cā resîde
Zi-teb lerze ne-bāşed âremîde
200. Buved pür toḡ keştîhâ-yı dilkeş
Be-deryâ mevc-zen der-pây-ı âteş
201. Çü ez-cāyî koned cāy-ı diger naql
Nehed rû der-hezîmet leşker-i ' aql
202. Be-bâl-i bādbān sâzed ' azîmet
Zi-âb âteş birûn âred zi-sür' at
203. Ki coz z'îñ bād-peymāyân-ı şarşar
Girifte bâc ez-deryâ-yı ağzar
204. ' Arūs-ı memleket râ hoş cihâzî
Sîpihr-i baḡr râ burc-ı tarâzî
205. Be-deryâ bār-ı ü her fûlk meşḡûn
Nümāyed ḡâkiyân râ şun' -ı Bî-çün
206. Şükûheş râ çü bîned ḡaşm ez-dür

- Teneş rā cān koned ez-hevl mağrūr
207. Zened der-baħr-ı ħayret dest ü pāyī
Futed ' aqleş be-cāyī cān be-cāyī
208. Temāşāyīş ez-girdāb-ı ħayret
Be-sāhil key bered raħt-ı ikāmet
209. ' İmārāt-ı refī' -i şāh-ı kişver
Be-ţarf-ı sāhileş çün ' aqđ-i gevher
210. Ğalaţ goftem şadef her qaşr-ı zībā
Şehenşeh dürr veliken dürr-i yektā
211. Do ' ālem mī-tevān goften der-ın bāb
Futed ' akseş çü dürr-i heste-i āb

Der-Vaşf-ı Ğalaţa

212. Çü ez-ķayd-ı ħodī dil-teng keştī
Be-' azm Ğalaţaeş pā ne be-keştī
213. Ki bīr-i şems rā der-maşrıķ-ı cām
Gürühī sāyeeş rā dāde peygām
214. Zi-ķayd-ı mā vü men āzāde geşte
Be-mülk-i bī-ħodī dil-dāde geşte
215. Besāt-ı ħurremī der-vey müheyyā
Sürür u zevķ ne-ş(i)nāsed ser ez-pā
216. Nişeste mehveşān ber-kürsī-i nāz
Be-zīr-i leb zi-her sū nağme-perdāz
217. Zi-tersā-beççegān-ı nüzhēt-āyīn
Cihān gerdīde şūret-ħāne-i Çin
218. Ez-īncā Şeyħ-i Şan' ān şod sebuk-seyr
Be-süy-ı ħānķah reft ez-reh-i deyr
219. Şeved ğāret metā' -ı pārsāyān
Ĥired der-vey koned dāmen-girībān
220. Ne-geşte toħm-ı ğam der-vey zemāne
Zi-ħākeş nāle ħīzed ' aşıkāne
221. Ķabāyeş ħātır-ı meyħ' āregān bend
Be-şubheş mī-ħored maħmūr sevgend
222. Şü' ā' -ı ' aks-i cāneş dāde pertev
Buvēd ħemyāze-keş der-vey meh-i nev
223. Belī ez-cām u mīnā saķf u dīvār
Negeh ber-gerded ez-vey mest serşār

224. Çunîn şehir-i müzeyyen dest-gāhī
Çunîn mülk-i feraḥ-perver penāhī
225. Ki yek cāmeş gam ez-dilhā züdāyed
Eger Cemşid mī-āyed be-(y)āyed
226. Be-ḥaşr-ı ‘arş sāyeş her ki ten dād
Zi-cevr-i leşker-i gam geşt āzād
227. Melāḥat-perverī ḥūy u neḫādeş
Buved ḥüsn-i Ferengī ḥāne-zādeş
228. Ferengī dilberān-ı şūḫ-ı ṭannāz
Nigāh-ı mestşān meyhāne-i nāz
229. ‘İbāret fehmi-i dīvān-ı muḥabbet
Nevā-perdāz-ı bostān-ı muḥabbet
230. Nigāhşān-ı per-i pervāz-ı dilhā
Zi-tār-ı zülf beste āşiyānhā

Der-Vaşf-ı Top-ḥāne

231. Şeniden rā be-dīden kon bigāne
Be-‘azm-i Top-ḥāne şev revāne
232. Ki bir ālet-i gītī büstānī
Ez’ū ḫīzed belā-yı āsumānī
233. Der-ū her ṭob bāşed kūh-ı rüyīn
Zi-cāyeş ber-ne-mī-ḫīzed zi-temkīn
234. Çü rīzed ez-dehen bīrūn şerāre
Zemīn gerded çü gerdūn pūr sitāre
235. Derūneş ez-şeb-i yeldā nişān-mend
Bīrūn çün naḫş ez-reng-est dilbend
236. Heme rüyīn-tenān-ı ceḅg-dīde
‘Adüvv cellād merg ez-vey çeşide [31a]
237. Şeved çün der-kemīn-i ḫaşm bārīk
Bered sūy-ı ‘adem ez-rāh-ı nezdīk
238. Be-düşmen ger fişāned āstīn rā
Zi-ḫūn cedvel keşed rüy-ı zemīn rā
239. Keşed çün ez-gelūyeş gile dāmen
Koned çün fikr cā der-ḫalb-i düşmen
240. Enīn ü nāleeş bāşed ciğer-süz
Şeved ez-āh-ı ü düşmen siyeh-rüz
241. Çü gīred ez-şaf-ı a‘ dā nişāne
Bedālān-ı ‘adem sāzed revāne

242. Tehî sâzed zahmeş haşm kâleb
Be-ḥ̃ābeş ger derāyed der-dil-i şeb
243. Kenār-ı baḥr-ı ū pür tob-ı rüyîn
Zi-cāyeş ber-ne-mî-ḥ̃ized zi-temkîn
244. Zi-kelle küşte hāmūn kūh-ı kūhān
Nemūde düşmenān rā kūy u meydān

Der-Vaşf-ı Beşiktaş

245. Çü tıfl-ı dil hemîşe hoş-nişîn bāş
Ṭaleb kon cāy-ı rāḥat ez-Beşiktaş
246. Zi-ser nih arzū-yı āb u gil rā
Der-în gehvāre perver tıfl-ı dil rā
247. Vefā-perverde-i ū mehveşānend
Ki resm-i merdom-āzārī ne-dānend
248. Leb-i baḥreş be-leb şekker fişorde
Zi-pistān-ı letāfet şir ḥorde
249. Be-gerden ḥalka-ı girdāb-ı tavkeş
Buved dil der-kemend-i zülf-i mevceş
250. Nesīm-i cān-fezā-yı ṭarf-ı sāhil
Züdayed gerd-i ḡam ez-ḥāne-i dil
251. Zi-kef dāred be-pā ḥalḥāl-ı sīmîn
Zi-^çaks-i meh be-gerden tavḳ-ı zerrîn
252. Şadā-yı kebk-i mevceş 'āşikāne
Nehed der-ḳalb-i seng-i ḥāre lāne
253. Zi-cezr ü medd-i ḡam yābī rehāyī
Çü bīnī mehveşān der-şayd-ı māhī
254. Zi-baḥreş mevc çün be-r(ü)bāyed ārām
Futed ḥūn-ı felek der-ḥalka-yı dām
255. Zi-^çaks-i la^çl-i ḥübān-ı cihān-tāb
Nümāyān kān-ı yāḳūt-est der-āb
256. Çü āh-ı girdbād ez-ḥod sefer kon
Be-Mevlā ḥāneeş raḳşān güzer kon
257. Felek-fersā mu^çallā ḥānḳāhī
Be-farḳ ez-mihr dāred kec külāhī
258. Dimāḡet key koned ez-zühd ḥoşkī
Der-ān devrān eger rizi sirişkī
259. Semā^ç-ı Mesnevī vü naḡme-i ney

Çü cān cā sāzedet ender reg ü ney

260. Derūneş çun birūn-ı muttakī şāf
Birūneş çun derūn-ı mihr şeffāf
261. Gürūhī kārşān peyveste bā-dūst
Nihān der-cübbe hemçün mağz der-pūst
262. Be-ğod çün şu^ç le-i cevāne pīçān
Sefer ender vaţan der-şān-ı işān
263. Be-gerdeş kerde ʔayy āfāk-ı hestī
Sipend-āsā cehend ez-şevķ-ı mestī

Der-Vaşf-ı Hışār-ı Rūmeli

264. Eger der-zevraķ-ı h̄āhiş nişinī
Hışār-ı Rūmeli rā ber-güzinī
265. Hışārī ser be-gerdūn pā be-dāmān
Gelū-yı baħr rā kūy-ı girībān
266. Keşide çarħ-rā ber-düş-ı ħod teng
Buved ez-rif^ç ateş pāy-ı nazar leng
267. Be-güş-ı burc-ı ū güyed felek rāz
Çü müsikār da^ʔim nağme-perdāz
268. Müheyyā ez-berāy-ı düşmen ü dūst
Der-ū esbāb-ı bezm ü rezm her dūst
269. Ne-gerded tā be-burc-ı çarħ hemgīr
Be-pāyeş beste baħr ez-mevc-i zincīr
270. Zi-lāle deşt ü küheş der-girifte
Şode ez-ergūvān ^çālem şukufte
271. Be-vey bāşed libās-ı sebze ra^ç nā
Zi-her sū būteeş zerrīn u zibā
272. Der-ū bes cilveger ki dīde merdom
Koned dil der-miyāne h̄iş rā gom
273. Zi-^çaks-i ergūvān u lāle vü gül
Be-deryā māhiyān gerdend bülbül
274. Temāşā-yı nazar sūyeş çü rāned
Der ü dīvār-ı nergisdān nümāyed
275. Her ān servī ki dil z^ʔū āb ħorde
Zi-^çakseş rüy-ı deryā tāb borde
276. Be-her sū nāle vü feryād-ı bülbül
Vü her cā kerde rāz-ı ^çāşikān gül

277. Nişîmenhâş bâşed nüzhet-âyîn
Rübâyed dâmen-i dil râ ki be-n(i)şîn
278. Zi-reşk-i kaşrhây-ı taraf-ı sâhil
Buved kaşr-ı hûrnağ pây der-gil
279. Zi-rif at borde süy-ı âsumân pey
Nazar der-vey koned âfâk râ teş
280. Zened kaşreş zi-çeşm-i câm çeşmek
Be-fermâ cây-ı to hâlî-st inek
281. Çü kaşr u manzareş âyed be-hâtır
Dilet güyed şevem incâ mücâvir
282. Be-her sū gülruhân germ-i tenâkül
Girifte şive-i pervâne bülbül [31b]
283. Nümâyed aşıkî ger azm-i bālî
Koned ez-sâye-i serveş nihālî
284. Be-her sū fevc fevc ez-hem-nişînân
Zede halka çü çeşm-i mest-i hûbân
285. Der-ân her bâğ u bostân-ı burûmend
Zi-bostân-ı cinân bâşed nişânmend
286. Dimâğ-ı cân gül-i bâgeş çü büyed
Kocâ z'û levh-i hâtır dest şüyed
287. Müheyyâ geşte envâ -ı fevâkih
Mezâk-ı ez-taş am her geşte vâlih
288. Çü gîläeş be-âlem hest nâyâb
Fikende der-leb-i la l-i butân tâb
289. Be-raşşî küh râ kâred be-sahtî
Der-incâ la l bâşed ser dırahtî
290. Be-her cânib gülistân-ı dilârâ
Zi-aks-i ü çerâğân rüy-ı deryâ
291. Ez-in deryâ-yı bî-pâyân pür dürr
Fütâde çarh der-bağr-ı tefekkür
292. Keşide ez-do sū gerden çü kuhsâr
Gelügireş şode in bağr zi-hâr
293. Vücüdeş geşte ez-sevdâ fişorde
Tehevü ez-gelü-yı küh kerde
294. Buved ez-bağrhâ bağr-ı tavîlî
Ez'û her bend bâşed rûd-ı Nîl'î
295. Zi-ğam herkes ki bâşed pây-der-gil

- Dehed teskîn ez'in âb âteş-i dil
296. Egerçe 'arşa-i meydân ne teng-est
Kemiyet hâmeem râ pây leng-est
297. Ez'in sâñ sad hezârân seyrghâh-est
Ki her yek cennet-i bî-iştibâh-est
298. Ne-künced şerh-i ü der-hta-i 'aql
Çesân-ı berr-i şafhaî şevved naql
299. Beyâ benger be-çeşm-i sırr ser-â-pâ
Tecelliyât-ı Haq râ kon temâşâ
300. Delîli ber-büzürgihâ-yı şun' eş
Be-sünbül-est eger binî be-kunheş
301. Dilî der-'arşaeş ez-gam ne-(y)âsoft
Şevved ümmîd bâ-maqsûd-ı hüd coft
302. Dimâg-ı cân nesîmeş râ çü büyed
Zi-şâh-ı tab' -ı bâr-ı şekk rüyed
303. Girifte cevr ü zulm ez-vey reh-i gam
Tılsım ez-'adl beste şadr-ı a' zam
304. 'Ali Paşa Nizâmü'l-mülk-i kişver
Sipih-ı menzilet râ şems-i hâver
305. Sipeh-sâlâr-ı mülk râ rây u tedbîr
Çü tîg-i hüd cihân râ kerde teshîr
306. Zi-'arş-ı rif' ateş yek pâyge gerdün
Zi-hân-ı himmeteş yek kerde hâmun
307. Konend a' dâ berân dergâh-ı 'âlî
Leb-i ta' zim râ ez-büse hâlî
308. Zi-hâk-i dergeheş tâ saqf-ı keyvân
Çü çîn-i cebhe ber-hem secde ez-ân
309. Be-mülk-i ma' delet ru'yet ber-efrûht
Zi-çetr-i nik-nâmî sâybân sâht
310. Be-târik-i nigâh-ı şefkatâsâ
Koned şîrâze-i evrâk-ı dilhâ
311. Çü kilkeş der-güher-pâşî 'alem şod
Gireh ender gelü-yı ebr nem şod
312. Nesîm-i lutf-ı ü her câ güzer kerd
Çü cîb-i gül cihân râ pür direm kerd
313. Sevâd-ı mülket-i ma' nî be-kâmeş
Nigîn-i hâtem-i devlet be-nâmeş

314. Zi-kilkeş nüsha-i devlet muheşşâ
Zi-tiğeş gerden-i a' dâ mücezzâ
315. Ze re'yeş şod metâ' -ı mihr kâsid
Dil-i hüd rā hored çün şem' -i hâsid
316. Cihân yâbed zi-bezleş dil-firûzî
Çü tıflân reste halk ez-ıyad-ı rûzî
317. Cihân der-sâye-i nahl-ı şehâyeş
Be-cib-i baħr u kân bezl ü 'aṭāyeş
318. Çünân şādî be-elem rāygân şod
Ki ğam der-'ahd-i 'adleş şādmān şod
319. Feşāhat kaṭre-i ez-baħr-ı fazleş
'Adālet zerre-i ez-mihr-i 'adleş
320. Keseş der-hiç fenn ne-būd mu'ādil
Sehā bā-mihr key gird-i muḳābil
321. Be-derbānî-i fazleş İbn Hācib
Be-her şehūy ki gūyî geşte rāğıb
322. Koned nāzır maḳām-ı ħurb-ı cāvīd
Be-şeb ḫalvet-nişin gerded çü hūrşīd
323. Zi-taḳvā şem' -i ma' nî kerde rüşen
Şebistān-ı vera' rā kerde gülşen
324. Be-men' şerīr-i mey ḫükmî revān şod
Çü in ma' nî be-'ālem dāstān şod
325. Zi-bīm-i iştibāheş dil be-perdāht
Ḥameş rā ez-şafaḳ gerdün teber sāht
326. Çü ruḫ ez-çeşmhā pinhān şode rāḫ
Ḥarem rā cām-ı mey gerdide misbāḫ
327. Ne-(y)āred ber-zebān kes büte-i tāk
Buvēd evrād-ı ḫāḳān tevbe-i pāk
328. Piyāle ser-nigün ez-bezm bīrūn
Zi-dūr üftāde hemçün ḳuṭb-ı gerdün
329. Sitem rā 'adl der-mātem keşide
Zebān-ı şikve rāh-ı leb ne-dide [32a]
330. Şüreyyā-bārgāh 'ālem-penāhî
Ferīdün-ḫaşmetā Cem-dest-gāhî
331. Toyī ān mesned-ārā-yı vezāret
Toyī ān ziver-efzā-yı şadāret

332. Ki ez-yek şive-i kil-k-i güher-rîz
Berârî kâr-ı muhtâc-ı dil-âvîz
333. Hâned her dem çü gerded germ-reftâr
Be-pây-ı fikrem ez-nük-ı kalem-hâr
334. Benân-ı tab' em ez-ğam zeng beste
Kudûret reşte-i nazmem güseste
335. Zi-bes ğam kerde sevdâ der-ayâgem
Şode târ-ı niĝeh müy-ı dimâgem
336. Kâdem ham çün kemân ez-bâr-ı iflâs
Dilem âmâc-gâh-ı tîr-i iflâs
337. Be-her sũ hemçũ eşk-i ĥod revânem
Niĝâh-ı ĥasretem bî-âşiyânem
338. Zi-elţâfet besî ümmîdvârem
Me-kon der-pîş-i himmet şermsârem
339. Serem der-râh-ı ğam pâmâl me-g(ü)zâr
Be-pây-ı merĥamet ez-ĥâk berdâr
340. Me-kon Fâ'iz edeb râ germ-i reftâr
Buved sũhân-ı rûh in mevc-i ğuftâr
341. Resândî çün be-etmâm in şenâ râ
Zi-dil ber-leb resân peyk-i du' â râ
342. İlâhî tâ sarây-ı dehr bâķî-st
Be-her sa' dîn-i gerdün tâ mülâķî-st
343. Niĝehdâreş zi-âfât u menâhî
Be-zîr-i sâye-i eltâf-ı şâhî

Sonuç

Şairinin hayatı hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olamadığımız *İstanbul Şehrengizi*'nin 17. yüzyılın sonu ya da 18. yüzyılın başında yazıldığı düşünülmektedir. Eser, 343 beyit olarak mesnevi nazım şekliyle ve aruzun *mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün* kalıbıyla yazılmıştır. Şehrengîz-i Der-Vasf-ı Belde-i Fâhire-i İstanbul ifadesiyle başlayıp Der-Na't-ı Seyyidü'l-Mürselîn, Münâcât, Der-Vasf-ı Eyüp, Der-Vasf-ı Galata, Der-Vasf-ı Tophane, Der-Vasf-ı Beşiktaş, Der-Vasf-ı Hisâr-ı Rumeli bölüm başlıklarıyla devam eden eserde kısaca sonuç kısmına da yer verilmiştir.

Eserin öne çıkan özelliĝi şairin İstanbul'u ve çevresini doĝal ve tarihî güzellikleriyle ön plana çıkarmasıdır. Bu sebeple eseri; şehrin sadece tarihî eserlerini, camilerini, medreselerini, türbe vb. yapılarını, tarihî şahsiyetlerini, şehrin daĝları, ovaları ve yaylalarını, iklimini vs. konu alan şehrengizler kategorisine dâhil etmek mümkündür.

İstanbul üzerine yazılan veya İstanbul hakkında çok fazla tavsif barındırdığı için şehrengiz olarak değerlendirilen eserler incelendiĝi zaman 20 adet eser bulunduğu görülmektedir. Farsça kaleme alınmış ilk İstanbul şehrengizinin ise mevcut bilgilerimiz doğrultusunda 16. yüzyılda yaşayan Sâfi mahlaslı bir şaire ait olduğu bilinmektedir.

Toplam 1359 beyit olan söz konusu eser, çalışmamıza konu olan esere göre oldukça hacimlidir.

Fâ'iz'in Farsça kaleme aldığı *İstanbul Şehrengizi*, İstanbul için yazılan şehrengizlerin mevcut sayısını değiştirmiştir. Bu eserle birlikte İstanbul için yazılan şehrengizlerin sayısı 21'e ulaşmıştır.

Kaynakça

- Ahushalı, R. (2007). Râmi Mehmed Paşa. *İslam Ansiklopedisi*. 34, 449-451.
- Akkuş, M. (1987). *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Bursa Şehr-engizleri*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Aksoyak, İ. H. (2014). *Fâ'iz, Börekçizâde Mustafa*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/faiz-mustafa-borekcizade> [Erişim tarihi 16.02.2022].
- Aydemir, Y. (2007). Ravzî'nin Edincik Şehrengizi. *Gazi Türkiyat: Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1, 97-126.
- Çelik, A. (2013). Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin "Metâlî-i Cemâlî" ve "Şehr-engiz-i İstanbul" Adlı Eserleri. *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 671-704.
- Çelik, B. (2019). Müellifi Bilinmeyen Bir İstanbul Şehrengizi. *Journal of Turkish Language and Literature*, 5(1), 12-31.
- Çetinkaya, Ü. (2014). Bir Kadın Şehrengizi: Azîzî'nin İstanbul Şehrengizi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54, 229-68.
- Efe, Z. (2019a). Müellifleri Meçhul İki Şehrengiz: Üsküp ve Budin Şehrengizleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 23, 271-314.
- Efe, Z. (2019b). Kâmî ve Revan Şehrengizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66), 108-123.
- İlgürel, M. (1989). Ahmed II. *İslam Ansiklopedisi*. 2, 33-34.
- Kaplan, Y. (2015). Seyrî ve Halep Şehrengizi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 14, 67-92.
- Karacasu, B. (2007). Türk Edebiyatında Şehrengizler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(10), 259-313.
- Karasoy, Y., Yavuz, O. (2006). Nüvisî ve Şehrengiz-i İstanbul. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 20, 1-20.
- Kaya, H. (2015). Kâtib Davud'un İstanbul ve Vize Şehrengizi. *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(12), 631-686.
- Kesik, B. (2014). *Fâ'iz, Sır Kâtibi Ahmed Fâ'iz Efendi*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/faiz-sir-katibi-ahmed-faiz-efendi>. [Erişim tarihi 16.02.2022].
- Kıyçak, Ö. (2019). Câbi-zâde Halîl Fâ'iz'in Türkçe Şiirleri. *Journal of History School*, 43, 1862-1908.
- Levend, A. S. (1957). *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Özcan, A. (1989). Ali Paşa, Arabacı. *İslam Ansiklopedisi*. 2, 424.

- Selmani, M. (2020). Sâfi ve İstanbul Şehrengizi. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 44, 249-272.
- Tezcan, N. (2001). Güzele Bir Şehrengizden Bakış. *Türkoloji Dergisi*, XIV(1), 161-193.
- Tıgılı, F. (2007). *Türk Edebiyatında Şehrengizler*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Ekler

